

Zit er nog muziek in ons vak?

Jaarrede van de voorzitter van de VGN

Ton van der Schans is voorzitter van de VGN. Dit is zijn jaarrede, die hij uitsprak tijdens de VGN jaarvergadering op 26 april jongstleden.

Geschiedenis. Wie heeft er geen mening over? Toen ik lid was van de gemeenteraad in Bodegraven was, werd op Koninginnedag 2002 door alle aanwezigen bij de aubade het Wilhelmus gezongen. Een collega van D'66 zong niet mee. 'Wat heb ik met Duits bloed en de koning van Spanje te maken?' zo vroeg hij me. Een dergelijke uitspraak zou je niet direct van echte Europeanen als D66'ers verwachten. Toen ik dezelfde dag op de vrijmarkt een kleine steekproef uitvoerde en aan een paar Marokkanen vroeg of ze ook meegezongen hadden, antwoorden ze: 'het heeft met jullie geschiedenis te maken, maar het is niet onze geschiedenis.'

Wat is dat, 'onze geschiedenis'? Geschiedenis veronderstelt een gemeenschappelijke taal. Als het Wilhelmus niemand meer wat zegt, wordt het moeilijk om elkaar in deze samenleving nog te begrijpen. Een collectieve herinnering draagt bij aan een gemeenschappelijk referentiekader, net als taal, cultuur en kennis van waarden. Als zo'n gemeenschappelijk kader er niet is, valt een samenleving uiteen.

Het geschiedenisonderwijs ontwikkelt historisch besef bij leerlingen om ook de eigen tijd beter te begrijpen. De hedendaagse verwarring over onze morele en culturele en nationale identiteit vindt voor een deel haar verklaring in het ontbreken van historisch besef in brede lagen van de bevolking. Daarom is er veel werk aan de winkel voor de muzen van Clio.

Wat verbindt ons?

De hamvraag die zich bij onze identiteitsdiscussie opdringt is: is er nog een lijntje vanuit de geschiedenis dat alle inwoners van Nederland met elkaar verbindt? De reacties op het nieuwe en geflopte koningslied zijn een prachtige staalkaart en dwarsdoorsnede van ons geworstel om onze nationale identiteit. De componist, John Ewbank, trok het terug toen de verwensingen over en weer vlogen. Het organiserende Nationaal Comité Inhuldiging zette het daarna weer even snel weer op de agenda. Was het verzet tegen het lied nu 'volkswoede', of onbehagen van de 'culturele bovenlaag'? En heeft het volk of juist de elite gewonnen, nu het lied gewoon doorgaat? We hebben hier sinds de opkomst van

Pim Fortuyn een dominant politiek en cultureel thema dat zich ook in het heden doet gelden: volk tegen elite, populist tegen regenten, laag opgeleid tegenover hoog opgeleid, Vinex-wijk versus Wassenaar. Overigens werd naar aanleiding van de inhuldiging van Willem I in 1815 in Brussel (als koning van het Verenigd Koninkrijk) in 1816 een prijsvraag voor een nieuw volkslied uitgeschreven. Het Wilhelmus was te veel een protestants partijlied. Hendrik Tollens werd de winnaar van de prijsvraag met het, ook toen, controversiële lied:

*Wien Neerlandsch bloed in de aders vloeit,
Van vreemde smetten vrij
Wiens hart voor land en koning gloeit,
Verheff' den zang als wij:
Hij stell' met ons, vereend van zin,
Met onbeklemde borst,
Het godgevallig feestlied in
Voor vaderland en vorst.*



Pas onder koningin Wilhelmina werd het Wilhelmus ons nationale volkslied.

Het lied sloeg niet aan. Dat kwam niet omdat het racistisch was. De zin over de vreemde smetten waarvan Nederland nu vrij was, sloeg op de Franse bezetting (van 1795-1813). Bij gebrek aan een ander lied ging het door voor ons volkslied. Wilhelmina liet in 1898 het Wilhelmus spelen, wat in 1932 officieel ons volkslied werd.

Levendige vraag

Nog even een opmerking over hoe de geschiedenis aan de man (de leerling) gebracht moet worden. Er zit best leven in deze vraag. Eerst liep heel Nederland, met de politiek voorop, warm voor het Nationaal Historisch Museum. Inmiddels is het idee voor dit museum door onderling gehannes over de inhoud ervan, bijna geruisloos verdwenen. Met het werkelijk prachtige Rijksmuseum hebben we geen NHM meer nodig. Gecombineerd met het Openluchtmuseum wordt respectievelijk de elite en het volk gerepresenteerd.

Er is eindeloos gesteggeld over de canon. De voorstanders van de canon van Nederland wordt verweten een nationale identiteitsfabriek na te streven waaruit 'zwarte bladzijden' geweerd en geschuwd worden. Inmiddels is de financiële steun voor de onderwijssite entoen.nu helaas stopgezet. Een dwaas voorstel omdat zelfs een digibeeft weet dat een website net als elke auto degelijk onderhoud nodig heeft. Gelukkig kunnen geschiedenisdocenten er in actuele en maatschappelijke discussies voor zorgen dat we bij heikele kwesties niet wegkijken, maar omkijken. De laatste 4 mei herdenking was er geruzie over het voor te lezen gedicht in Amsterdam. Er ontstond bijna een nationale rel over de vraag of de burgemeester in de Achterhoekse plaats Vorden op deze datum langs Duitse soldatengraven mocht lopen. Het achterliggende jaar is de discussie hierover doorgegaan en tijdens de dodenherdenking van dit jaar loopt een deel van de gemeenteraad langs de Duitse graven. De burgemeester moet in een ander deel van de gemeente acte de présence geven.

En een paar jaar geleden hadden we in Amsterdam Marokkaanse jongetjes die voetballen met rouwkransen. Onze doden waren niet de hunne, ze voelden zich op geen enkele manier deelgenoot van die geschiedenis. En dat terwijl er Marokkaanse soldaten, die de dood hebben gevonden toen zij voor onze vrijheid vchten, te ruste zijn gelegd op een kleine Zeeuwse begraafplaats. Hebben deze jongens geen goed geschiedenisonderwijs gehad?

Rekenschap van ons verleden

Geschiedenis is 'de geestelijke vorm waarin een cultuur zich rekenschap geeft van haar verleden' (Johan Huijzinga). Als we ons dit echt realiseren is er geen inter-



Een kampong in Makassar, in Zuid-Celebes.

nationale rel nodig om de tekst op de sokkel van het standbeeld van J.P. Coen in Hoorn. Moeten de mensen uit het verleden hetzelfde denken als wij? Laten wij met onze leerlingen ons in het heden rekenschap geven van ons verleden. De manier waarop minister Timmermans een oplossing wil bereiken in de kwestie Sulawesi (in 1947: Zuid-Celebes) is een goed voorbeeld hiervan. Op 17 september in 2011 stelde de Nederlandse Raad van Kerken op een bijeenkomst in Rotterdam de vraag hoe het beste een excuusbrief te formuleren over de 'wonden van de slavernij in Suriname'. Tegelijkertijd

'Laten wij met onze leerlingen ons in het heden rekenschap geven van ons verleden'

(rond Prinsjesdag) werd ons land in de ban gehouden door de ophef over een paar specifieke afbeeldingen op de Gouden Koets. Op één van de zijpanelen worden half-naakte zwarte mannen en vrouwen afgebeeld die hun rijkdommen aanbieden aan het koningshuis. Een verwijzing naar de koloniale tijd en ons slavernijverleden.

Oordelende bril

Wat heeft dit allemaal met dat prachtige vak van ons te maken? Alles. In een grenzeloze wereld van de snelle jongens en de twitterende meiden blijft de dringende behoefte bestaan om te vertellen en te onderzoeken waarom de dingen geworden zijn zoals ze geworden zijn. En had het ook anders gekund? Zo werken we aan ►



Op één van de zijpanelen van de Gouden Koets worden halfnaakte zwarte mannen en vrouwen afgebeeld die hun rijkdom aanbieden aan het koningshuis. Een verwijzing naar de koloniale tijd en ons slavernijverleden. Foto zoetnet.

bestaansverheldering. En leren we onszelf en anderen een klein beetje meer begrijpen. En komen we tot beheerste oordeelsvorming. Zonder oordelende bril blijft geschiedenis immers vaak een onsamenhangende berg feiten.

De kennis van de feiten is een middel om ons echte onderwijsdoel te bereiken: de vorming of, zo u wilt, de opvoeding van onze leerlingen tot maatschappelijk bewuste burgers. Daarbij moeten we het hoofd, maar vooral het hart van onze leerlingen zien te vinden. Geen emmers met informatie leeggieten, maar een vuur ontsteken. Geschiedenis krijgt betekenis voor onze leerlingen langs de weg van persoonlijke verbinding. Laten we vooral vragen stellen. Veel vragen. Nieuwsgierigheid is de motor van alle onderwijs. En dan zien en onderzoeken onze leerlingen voorwerpen, teksten, beelden, gedachten. En wekken we door middel van ons verhaal en onderzoek de doden op. Zo gezien zijn geschiedenisleraren doden opwekkers. Zo gaat geschiedenis écht leven.

Hondenbaan

Het gaat goed met het geschiedenisonderwijs. Ik ben onder de indruk van de passie en professionaliteit waarmee zo veel collega's hun werk doen. In het gedicht *Tussenuur* van Ida Gerhardt noemt zij haar werk als lerares 'mijn prachtige, mijn hondse baan'. Ja, dat is het: een prachtige baan én een hondenbaan. Zo vaak het gevecht met het gebrek aan motivatie, met ordeverstoorers. Maar dan ook de vreugde van een geslaagde les, een gesprek van hart tot hart, een blik van herkenning. De vonk is overgeslagen. Waar vind je

meer bevrediging dan in de omgang met jongeren, in een geslaagde les?

De VGN heeft in het komende verenigingsjaar veel nieuwe plannen. Voor 2013 heeft het bestuur mede geïnspireerd door een aantal redactieleden van het onvolprezen Kleio een actieplan ontwikkeld dat we graag in overleg met onze leden en commissies willen uitvoeren.

'Geen emmers informatie leeggieten, maar een vuur ontsteken'

ren. Onze doelstelling hierbij is het behartigen van de belangen van het vak geschiedenis te intensiveren. Met een uitstraling hiervan naar de samenleving: media, politiek e.a. Zodat 'men' niet meer om 'ons' heen kan. Naast de bestaande doelstellingen en activiteiten, waarover meer in de jaarverslagen van secretaris Marcel Nonhebel en penningmeester Maud Knook (penningmeester), bouwt de VGN een aantal activiteiten uit en initieert nieuwe activiteiten. Voor alle activiteiten is ons *unique selling point*: het vak geschiedenis in het onderwijs. Muzen van Clio, zit er nog muziek in dat vak van ons? Dat zal waar zijn. Sterkte met jullie prachtige, onze hondse baan. Ik heb gezegd. ■

Actieplan VGN

- 1. Website uitbouwen.** Hoe krijgen we een website waarvan de leden/belangstellenden zeggen: hier ga ik vaker naartoe? Met de enthousiaste ideeën van de nieuwe Docentencommissie, Digischool en anderen ontwikkelen we een aantal plannen voor een nieuwe infrastructuur, onze digitale VGN-afdruk.
- 2. VGN Kleio organiseert een nationale geschiedenisonderwijsdag** met sprekers van (inter-) nationale allure die een onderwerp op een dag gaan uitdiepen middels hoorcolleges. Op deze dag zijn ook tal van workshops met *good practices*. Uitgeverijen, stichtingen, enzovoort presenteren innovaties en geven informatie.
- 3. Publicaties.** Met opinieartikelen aan het front van het geschiedenisonderwijs staan, op het snijvlak met de samenleving. Meer in Kleio en op de website publiceren en in de landelijke kranten. Contacten zoeken met de radio (OVT) en misschien tv. Daarnaast willen we periodiek boeken of bundels laten verschijnen met didactische onderwerpen en lesopzetten. De VGN dient op vakdidactisch gebied nog meer 'smoel' te krijgen.